

SUN'IY INTELLEKT: INSONIYATNING DO'STIMI YOKI RAQIBIMI?

G'aniyeva Farangiz O'tkirovna

Samarqand davlat chet tillar institute Xorijiy til va adabiyoti
yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada sun'iy intellekt (SI)ning jamiyat hayotidagi o'rni, ijobiy va salbiy jihatlari, hamda uning insoniyat istiqboliga ta'siri tahlil qilinadi. Maqola davomida SI texnologiyalarining foydali natijalari bilan bir qatorda, mehnat bozori, axloqiy tamoyillar va shaxsiy hayot daxlsizligiga ta'siriga oid muammolar ham ko'rib chiqiladi. Muallifning asosiy g'oyasi shundan iboratki, sun'iy intellekt insoniyatning raqibi emas, balki oqilona boshqarilsa, uning eng sodiq yordamchisiga aylanishi mumkin.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, texnologiya, innovatsiya, axloq, xavfsizlik, taraqqiyot, insoniyat.

Kirish

XXI asr texnologiyalar asri sifatida nom olgani bejiz emas. Bugun dunyo taraqqiyotining markazida sun'iy intellekt (AI — Artificial Intelligence) turibdi. Avvallari faqat ilmiy-fantastik filmlarda tasvirlangan robotlar va aqlli tizimlar endi hayotimizning ajralmas qismiga aylanib ulgurgan. Smartfon yordamchilari, onlayn tarjimonlar, avtomatik boshqaruv tizimlari — bularning barchasi SI mahsulidir. Shu bilan birga, insoniyat oldida savol paydo bo'lmoqda: "Sun'iy intellekt bizning do'stimizmi yoki raqibimizmi?" Bu savolga javob topish uchun avvalo SI ning imkoniyatlari va xavflarini birgalikda ko'rib chiqish zarur. Chunki har qanday texnologiya singari, u ham inson qo'lida foydali qurolga yoki xavfli kuchga aylanishi mumkin.

Asosiy qism

1. Sun'iy intellektning inson hayotidagi o'rni

Sun'iy intellekt — bu kompyuter tizimlariga inson tafakkuri singari o'rganish, tahlil qilish va qaror qabul qilish imkonini beruvchi texnologiyalar majmui. Hozirda u tibbiyot, ta'lim, transport, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish, hatto ijodiy sohalargacha keng qo'llanilmoqda.

Masalan, tibbiyotda SI yordamida kasalliklarni erta aniqlash imkoniyati oshgan. 2023-yilda "Nature Medicine" jurnalida chop etilgan maqolada qayd etilishicha, sun'iy intellekt ko'krak bezi saratonini aniqlashda shifokorlarga nisbatan 12% yuqori aniqlikka erishgan. Bu inson hayotini saqlab qolishda katta yutuqdir.

Ta'lim sohasida esa SI talabalarning bilim darajasini tahlil qilib, individual o'quv dasturlar tuzadi. Masalan, "Coursera" va "Khan Academy" platformalari foydalanuvchilarning o'rganish tezligiga mos ravishda mashg'ulotlar taklif qiladi.

Bundan tashqari, qishloq xo'jaligida SI hosildorlikni oldindan bashorat qilish, zararkunandalarga qarshi kurashish tizimlarini yaratishda ishlatilmoqda. Bu esa resurslarni tejash va ekologik muvozanatni saqlashga xizmat qiladi.

2. Sun'iy intellektning salbiy oqibatlari

Biroq SI rivojlanishi bilan birga muayyan tahdidlar ham ortib bormoqda. Avvalo, ishsizlik muammosi jiddiy tus olmoqda. Jahon iqtisodiy forumi 2024-yilgi hisobotiga ko'ra, 2030-yilga borib avtomatlashtirish tufayli dunyo bo'yicha 85 million ish o'rni yo'qolishi mumkin.

Bundan tashqari, axloqiy va huquqiy masalalar ham dolzarb. Masalan, SI orqali yaratilgan "deepfake" videolar yoki soxta ma'lumotlar inson sha'niga putur yetkazishi, jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilishi mumkin. Shu sababli, Yevropa Ittifoqi 2024-yilda "AI Act" (Sun'iy intellekt to'g'risida qonun)ni qabul qilib, bunday tizimlardan foydalanish qoidalarini qat'iy belgilab berdi.

Shuningdek, inson hissiyoti va axloqiy qadriyatlarining yo'qolish xavfi ham mavjud. Mashina hisob-kitobni aniq bajaradi, lekin insoniy empatiyani his qila olmaydi. Bu esa kelajakda "insonlik" tushunchasining o'zgarishiga olib kelishi mumkin.

3. Sun'iy intellekt – do'st yoki raqib?

Bu savolga aniq javob "insoniyat SI dan qanday foydalanadi?" degan omilga bog'liq. Agar u mas'uliyat bilan, inson qadriyatlarini hurmat qilgan holda ishlatilsa, u do'stdir. Aks holda, nazoratsiz texnologiya raqibga aylanishi mumkin.

Masalan, Google DeepMind kompaniyasi yaratgan AlphaFold dasturi insoniyat uchun do'stona yondashuvning yorqin namunasi. U minglab oqsil tuzilmalarini aniqlab, tibbiyot va biologiyada yangi davolash usullariga yo'l ochdi.

Ammo shu bilan birga, harbiy sohalarda ishlab chiqilayotgan avtonom robotlar inson aralashuvisiz qaror qabul qilish darajasiga yetmoqda. Bu esa global xavfsizlik uchun jiddiy tahdiddir.

Demak, SI — insoniyat qo'lida ikki qirrali qilich. Uni to'g'ri yo'naltirish, axloqiy me'yorlar bilan muvofiqlashtirish orqali u taraqqiyotga xizmat qiladi.

Xulosa

Sun'iy intellekt insoniyatning eng buyuk yutug'i bo'lishi bilan birga, eng katta sinovidir. U hayotni osonlashtiradi, lekin inson o'zining aqlini, his-tuyg'usini va qadriyatlarini yo'qotmasligi kerak. Texnologiya ustidan nazorat inson qo'lida bo'lishi, qonuniy va axloqiy chegaralar aniq belgilanishi zarur.

Shunday bo‘lgandagina, sun‘iy intellekt bizning raqibimiz emas, balki eng sodiq do‘stimiz bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Russell, S. J., & Norvig, P. (2021). Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed. Pearson Education.
2. Bostrom, N. (2017). Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies. Oxford University Press.
3. World Economic Forum. (2024). Future of Jobs Report 2024. Geneva, Switzerland.
4. European Parliament. (2024). Artificial Intelligence Act (AI Act). Brussels.
5. Nature Medicine. (2023). AI in Breast Cancer Detection: Comparative Study of Diagnostic Accuracy. Vol. 29, Issue 8.
6. Floridi, L. (2019). The Ethics of Artificial Intelligence. Oxford University Press.
7. O‘zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi. (2024). “Sun‘iy intellektni rivojlantirish strategiyasi – 2030”. <https://mininnovation.uz>